

Lijekovi

Josip Čulig

Sretna Vam Nova 2009. godina! Koliko će biti sretna, a koliko uobičajena?

Jedno od bitnih pitanja hrvatskih pacijenata je: što će biti s troškovima liječenja (4 MILIJARDE KUNA SU LIJEKOVI) u najavljenim promjenama financiranja zdravstvenog sustava. Pojam participacije (svojedobno iskušan pod nazivom administrativne naknade) nije nepoznat institut u Hrvatskoj, ali istini za volju, niti u svijetu. Pitanje ostaje: da li će liječenje biti dostupno svima koji ga trebaju, ili će materijalni status pojedinca diktirati svojevrstu diferencijaciju u razini dostupnosti lijekova.

Amerikanci nakon izbora predsjednika Obame s parolom promjene, očekuju da će lijekovi pojeftiniti. Nedavno je *Therapeutics Daily* objavio kratak osvrt s analizom zašto Amerikanci očekuju jeftinije lijekove pod demokratskom vladom. Većina novih lijekova su biotehnoški proizvodi proizvedeni u velikim američkim farmaceutskim korporacijama. One su pak svojim utjecajem na američku republikansku administraciju uspijevale zaštititi svoje biotehnoške patente, spriječiti uvoz jeftinih biosličnih lijekova i na taj način osiguravale značajan profit. Napominjem da su ti lijekovi većinski na takozvanoj Listi skupih lijekova Hrvatskog zavoda za zdravstveno osiguranje. Vratimo se očekivanjima Amerikanaca, osobito onih 50 milijuna neosiguranih, od nove Obamine administracije. Zdravstveni analitičari očekuju ključne promjene u redukciji monopola velikih kompanija, dostupnost biosličnih lijekova, makar liberalizacijom uvoza, jednostavno rečeno, očekuju jeftinije lijekove.

Što očekuju Hrvati od promjena koje najavljuje ministar zdravstva? Nije se u Hrvatskoj jednostavno dogovoriti niti oko polaznih osnova, to jest situacijske analize, a kamoli o pravim potezima koje treba povući. Direktor HZZO-a tvrdi da su lijekovi pojeftinili, mada podaci govore da su troškovi za lijekove povećani. Doduše HZZO plaća sa šest mjeseci zakašnjenja, pa se još uvijek ne može zaključiti koliko će koštati lijekovi u 2008. godini. Analitičari *Business Monitora* pak procjenjuju da su izdaci za lijekove porasli

za 5 %. Također tvrde da su generički lijekovi u Hrvatskoj preskupi u odnosu na originalne lijekove. Ali direktor jedne hrvatske farmaceutske firme autoritativno tvrdi da su lijekovi u Hrvatskoj 30% jeftiniji nego li je prosječna europska cijena. Što sad?

Možda se radi o tipičnom zbrajanju krušaka i jabuka. Naime u Hrvatskoj ima malo ili čak nimalo „generičkih lijekova“, to jest lijekova kojima je istekao patent, pa se prodaju pod svojim generičkim imenom. Naime, u Hrvatskoj se ti lijekovi registriraju pod zaštićenim imenom, tako se i propisuju. Za tu se kategoriju rabi naziv „brand generici“. Razlika je samo u zaštićenom imenu i većoj cijeni, bioekvivalencija je ista. Politiku „brand generika“ podržavaju hrvatske i slovenske firme, koje zajedno imaju više od 50% tržišta lijekova. Okolnosti se mijenjaju. Multinacionalne kompanije su kupile Plivu (Teva) i slovenski Lek (Novartis), što je 35% hrvatskog tržišta. Patuljasta hrvatska farmaceutska industrija (Belupo, Farmal, Jadran Galenski) nije više ključan partner hrvatskoj Vladi, već multinacionalne inovativne (Pfizer, Roche, Aventis) i generičke (Teva i Novartis) kompanije. Nacionalna politika lijekova u Hrvatskoj neće više biti neovisna i isključivo u interesu hrvatskih pacijenata.

Simboličan je silazak Željka Čovića sa kormila Plive, čovjeka koji je zadnjih 15 godina uvelike sukreirao tržište lijekova u Hrvatskoj. Neki novinski komentatori mu proriču političku karijeru, trebao bi započeti kao predsjednik Upravnog vijeća HZZO-a. Sjećam se blistavog početka Dragana Kovačevića i mirovinske reforme. Dogurao je do poraženog kandidata za predsjednika SDP-a. Sumnjam da će se Čović prihvatiti HZZO-a. Prije 10 godina mi je rekao da će nakon Plive otvoriti kafić ili konobu, i to u Crikvenici.

Već spomenuti analitičari *Business Monitora* su ocijenili kretanje izdataka za lijekove u petogodišnjem razdoblju: 2007. godine to je bilo 3.84 milijarde kuna, 2008. godine procijenili su da će konačna brojka biti 4,11 milijardi, a 2009. godine 4.37 milijarde kuna. Od toga se na lijekove pod patentom troši 30% novaca, na generike 55%, a na lijekove u slobodnoj prodaji 15 %. Očekuje se daljnji porast potrošnje inovativnih lijekova. U toj su grupi novi biotehnoški lijekovi koji su evidentno promijenili standardnu terapiju nekih bolesti, kao na primjer raka dojke. Jedna doza trastuzumaba košta 3,157 dolara! Država se mora pripremiti za takav scenarij. Može li se razlika nadoknaditi smanjenjem cijena generičkih lijekova? Ili većom promocijom upotrebe lijekova u slobodnoj prodaji (što pacijenti direktno plaćaju). Ili će se primijeniti najmanje popularna mjera - participacija. Naime participaciju plaćaju oni koji trebaju zdravstvenu uslugu - bolesnici. Očigledno da

hrvatski zdravstveni sustav treba kvalitetne promjene kako bi se osigurala stabilnost i učinkovitost. Promjene moraju biti u skladu s medicinskim potrebama, a ne kao cilj imati formu i frazu. Što pacijenti misle o predloženim promjenama? U svakom slučaju nisu sretni ako im u narednom razdoblju zdravstvena usluga bude manje dostupna. Ministar mora osigurati učinkovitost na prvom mjestu. Hrvatska ima 75 bolnica i 7 lječilišta. Osim toga brojne poliklinike i ambulante primarne zdravstvene zaštite. Oko 60.000 ljudi radi u sustavu pružanja zdravstvenih usluga. Od zdravstvenog budžeta 70-80% ide na plaće. Za usporedbu samo 12% ide za lijekove. Na što nam ukazuju zdravstveni indikatori, da li su ulaganja razmjerna rezultatima, odnosno učinkovitosti? Ti su argumenti rječitiji od subjektivnih mišljenja pojedinih udruga pacijenata, koje su ipak subjektivne, fokusirane na probleme pojedinih specifičnih skupina bolesnika.

Kakva su predviđanja za 2009.godinu? Analize ukazuju da će medicinske potrebe rasti, odnosno da će ukupna potrošnja lijekova porasti na 4,37 milijardi kuna. Već 2012. godine to će biti preko 5 milijardi. Lijekovi su značajno promijenili prognozu većine bolesti i produžili životni vijek. Moraju biti dostupni. Kako će se balansirati racionalna farmakoterapija, ovisi o politici, zdravstvenoj politici. Rješenja se moraju pronaći. Najavljena ulaganja u modernu dijagnostiku još će povećati broj novootkrivenih bolesti i bolesnika. Njima se ne smije uskratiti liječenje. Dakle ukupna potrošnja će rasti. Da li će upotreba lijekova biti racionalna i učinkovita, to je drugo pitanje.